

Vissa uttalanden rörande förutsättningarna för att i en grundskola respektive förskoleklass ta emot en elev efter framställning från endast den ene av barnets vårdnadshavare – mottagande av elev i grundskolan

---

I ett beslut den 16 januari 2004 uttalade *JO André* följande i bedömningsdelen.

Grundläggande bestämmelser om vårdnadshavares ansvar finns i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken. Närmare regler om vårdnadens utövande finns i 6 kap. 11–13 §§ föräldrabalken. Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare skall de enligt 6 kap. 13 § föräldrabalken tillsammans utöva bestämmanderätten. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden. Bestämmanderätten utövas dock av den ena vårdnadshavaren ensam när den andra till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i beslut rörande vårdnaden och beslutet inte kan skjutas upp utan olägenhet. Beslut som är av ingripande betydelse för barnets framtid får dock inte fattas av den ena vårdnadshavaren ensam, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Bestämmelsen i 6 kap. 13 § föräldrabalken skall inte tolkas så att båda föräldrarna, även om ingen är direkt förhindrad, skall behöva delta i alla vardagliga avgöranden. Om föräldrarna inte sammanbor måste med nödvändighet den förälder som har barnet hos sig fatta de flesta beslut som rör den dagliga omsorgen. I förarbetena till lagstiftningen uttalades att till den dagliga omsorgen hör frågor om bl.a. barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet skall tillbringa sin fritid. Däremot undantogs beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning (prop. 1975/76:170 s.178).

Någon förändring såvitt avser kravet på gemensamma beslut i frågor som rör barnets skolgång och bosättning har inte skett. Enligt gällande rätt krävs alltså att vårdnadshavarna är överens om att deras barn skall byta skola. Om vårdnadshavarna inte kan enas i en sådan fråga kan detta ytterst leda till att den gemensamma vårdnaden måste upplösas.

Enligt 4 kap. 5 § skollagen (1985:1100) skall hemkommunen – folkbokföringskommunen – sörja för att utbildning kommer till stånd för var och en som enligt lagen har rätt att gå i grundskolan. I skollagen finns det bestämmelser som tillåter

avsteg från denna huvudregel. I 4 kap. 8 § skollagen stadgas sålunda att en kommun i sin grundskola även skall ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Enligt 4 kap. 8 a § skollagen har en kommun också rätt att, efter önskemål av vårdnadshavare, i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun. I båda fallen har kommunen rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun, låt vara att ersättningens storlek är beroende av om eleven tas emot på grund av särskilda skäl eller vårdnadshavarens önskemål.

Av utredningen framgår att AA:s mor i månadsskiftet juli/augusti 2002 kontaktade rektor för Kyrkheddinge skola i Staffanstorps kommun angående önskemål om att skolan skulle motta AA som elev i första klass vid höstterminens början. Rektor informerades bl.a. om att modern och AA skulle flytta till Staffanstorps kommun i början av hösten 2002. Moderns bostad låg inom Kyrkheddinge skolas upp- tagningsområde. Därigenom förelåg det i och för sig skäl som motiverade att AA skulle tas emot som elev vid skolan, även om han ännu inte var folkbokförd i Staffanstorps kommun. Som ovan anförts är dock beslut i frågan om barns skolgång ett sådant beslut som vårdnadshavarna har att fatta gemensamt.

Skolan måste känna till och kunna belägga de förhållanden som ligger till grund för att barnet skall tas emot i skolan. Detta innebär bl.a. att en skola, genom att inhämta besked från folkbokföringen, måste kontrollera uppgifterna om vem eller vilka som är vårdnadshavare för barnet. Vidare måste vårdnadshavarens respektive vårdnadshavarnas inställning till inskrivning i viss skola klarläggas (se JO:s ämbetsberättelse 2001/02 s. 397 och JO:s beslut den 12 april 2002, dnr 372-2001). Om det finns två vårdnadshavare sker detta enklast genom att båda undertecknar en ansökan om placering av barnet i den aktuella skolan.

Det kan i sammanhanget finnas anledning att ur det sistnämnda JO-beslutet återge följande angående de skäl som ligger till grund för min åsikt att skolan, vid gemensam vårdnad, måste förvissa sig om att vårdnadshavarna är ense i frågan om inskrivning av ett barn i en viss skola.

Enligt 3 kap. 1 § skollagen har alla barn som är bosatta i landet skolplikt. Skolplikten motsvaras av en rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. För att inga skolpliktiga barn skall gå miste om denna rättighet innehåller skollagen bestämmelser i 3 kap. 13 § skollagen angående kommunens skyldighet att se till att skolpliktiga elever i dess skola får föreskriven utbildning. Enligt 3 kap. 15 § skollagen skall den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn se till att barnet fullgör sin skolplikt. Om en skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad på dem ankommer för att så skall ske, får styrelsen för utbildningen – enligt 3 kap. 16 § skollagen – vid vite förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. Skollagen innehåller även en bestämmelse om närvaroplikt för den enskilde eleven. Enligt 3 kap. 11 § skollagen skall varje barn som fullgör sin skolplikt inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom eller på något annat sätt, delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om barnet inte är sjukt eller har annat giltigt skäl att utebli. Av bestämmelserna framgår att vårdnadshavaren, eleven och skolhuvudmannen har ett gemensamt ansvar för att skolplikten fullföljs.

Skolförfattningarna förutsätter även ett fortgående samarbete med vårdnadshavaren angående elevens skolsituation (se t.ex. avsnitt 2.4 i 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet).

Det är mot denna bakgrund och med hänsyn till vad som tidigare anförts om tillämpningen av föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad som det är nödvändigt att det vid inskrivning av ett barn i en viss skola blir klarlagt vem eller vilka som är barnets vårdnadshavare och, för det fall det finns två vårdnadshavare, bådas inställning i frågan.

Av remissvaret framgår att AA mottogs med stöd av 4 kap. 8 § skollagen. Jag har i ett tidigare beslut (se JO:s ämbetsberättelse 2002/03 s. 362) uttalat bl.a. följande.

Det kan här tilläggas att det, även när det är fråga om en placering enligt 4 kap. 8 § skollagen, självfallet krävs att skolan har kännedom om de närmare omständigheterna i ärendet. Det är visserligen inte en formell förutsättning för tillämpning av den bestämmelsen att det finns en ansökan från barnets vårdnadshavare eller ens någon utredning om dennes önskemål i placeringsfrågan. Enligt min uppfattning bör skolan emellertid som regel också i dessa fall informera sig om vem eller vilka som är vårdnadshavare och efterhöra deras respektive inställning till inskrivning i skolan. En annan sak är att det är kommunen som självständigt har att ta ställning till om det i en uppkommen situation föreligger sådana särskilda skäl som kan föranleda en placering med stöd av 4 kap. 8 § skollagen.

När AA mottogs i Kyrkheddinge skola synes skolan ha känt till att föräldrarna hade gemensam vårdnad och att det pågick en vårdnadstvist. Det får också förutsättas att skolan underrättades om att BB var den andre av barnets vårdnadshavare. Skolan vidtog emellertid inte några åtgärder för att efterhöra hans inställning. I enlighet med vad som anförts ovan anser jag att skolledningen vid Kyrkheddinge skola, inför beslutet om AA skulle skrivas in i skolan eller inte, borde ha kontaktat BB och klargjort vilken uppfattning han hade i frågan. Efter att ha fått samtliga omständigheter klart för sig hade det sedan ankommit på skolan att ta ställning till om situationen var sådan att det förelåg särskilda skäl att med stöd av bestämmelsen i 4 kap. 8 § skollagen motta AA i skolan.

Avslutningsvis vill jag tillägga följande. JO har under de senaste åren utrett ett flertal ärenden som rört skolors agerande i fall där vårdnadshavare varit oeniga om barns skolgång eller deltagande i barnomsorgsverksamhet. I ett ärende som gällde val av förskola fann jag – mot bakgrund av att regeringen aviserat tillsättningen av en kommitté med uppgift att bl.a. se över 1998 års vårdnadsreform – anledning att överlämna en kopia av beslutet till Regeringskansliet (JO:s dnr 3285-2000, beslut den 24 januari 2002). Regeringen har under 2002 tillsatt en parlamentarisk kommitté som utreder vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge (Ju 2002:89). Jag finner skäl att till nämnda kommitté överlämna en kopia för kännedom av förevarande beslut.

Med den kritik som framgår av det anförda avslutas ärendet.